

Уметност у доба вештачке интелигенције

Нема сумње, вештачка интелигенција је кључна технологија нашег времена и један од највећих друштвених изазова пред нама. Као и свака нова технологија, она може донети еманципацију, али такође може створити и нове облике експлоатације, неправде и неједнакости

ТЕКСТ:
Петар Лаушевић

КАДА ГОВОРИМО о вештачкој интелигенцији (AI), предикције о томе где ће нас будућност одвести обично се поларишу око два екстрема. Са једне стране, такозвани технооптимисти виде будућност у којој AI технологија савршено служи човечанству, којој човек препушта досадне, репетитивне и некреативне послове, која инвестира и умножава наш новац, брине о нама вршећи рану дијагностику малог броја болести за које нам још није пронашла лек, продужавајући људски век који је безбрижан, испуњен креативним пословима и са много више слободног времена. Са друге стране, видимо AI као технологију која ће све више и више људи оставити без посла и која нас води у дистопију технолошког сингуларитета у којој машине преузимају свет, а човечанство губи свој примат или чак и нестаје. Као и увек када смо суочени са оваквим бинарним поделама око важних тема, време је да поразмислимо и да се боље упознамо са изазовом пред нама.

Шта ће се догодити ако додатно закомпликујемо низ питања које AI

без сумње покреће тако што ћемо им придодати и поље уметности (да не кажемо ART) у целу причу. Како ARTificial intelligence мења уметност, а како уметност може да нам помогне у разумевању овог новог света који AI све више прожима?

Уметност је одлично поље за размишљање о вештачкој интелигенцији. Аутоматизација потпомогнута вештачком интелигенцијом ће вероватно веома брзо преузети место милиона људи на позицијама таксиста, возача камиона, радника у фабрикама и разним услужним делатностима. Свидело се то нама или не, овакав сценарио ипак можемо да замислимо, али да ли иста судбина прети и областима културне „производње“? Да ли ће писци, музичари, композитори, монтажери, редитељи и визуелни уметници бити изузети из ове нове економије? Да ли су уметничке професије и уметнички рад једино сигурно уточиште од ове страшне будућности? Да ли ћемо увек више вредновати уметност људи од уметности машина и софтвера?

Целокупна историја уметности испреплетана је са технолошким развојем, дела уметника и читави уметнички покрети често су били дефинисани

технолошким алатима који су им били на располагању. Али са AI ствар је мало комплекснија. Уместо да AI технологију посматрамо само као алат који помаже људске ствараоце, да ли AI можемо да посматрамо као самостални креативни ентитет?

Овакво размишљање покренуло је сасвим нову грану вештачке интелигенције под називом *Computational Creativity*. Креативни софтвери већ постоје и данас самостално обављају креативне послове као што су компоновање, писање поезије или сликање. Можда најпознатији пример је AARON, софтвер који је развио уметник Харолд Коен, професор на Универзитету Калифорније у Сан Дијегу, који потпуно самостално слика мртве природе, портрете и апстрактне слике. Слике које AARON продукује излагане су у највећим светским музејима, а AARON и даље неометано слика чак и након смрти свог творца.

И овде долазимо до једног кључног питања. Шта је креативност? Да ли је креативност оно што је недвосмислено људско, да ли је она тај означитељ који нас раздваја од машина? Да ли је креативност неки мистични дар који је потпуно ван домаћаја науке или је то појава која се може истраживати, симулирати па чак и гајити за добробит човечанства. Да ли нам *Computational Creativity* може помоћи да разумемо сам процес стварања и креативност? Да ли креативан софтвер као креативан сарадник може проширити нашу креативност и довести до онога што многи називају демократијом креативности?

Уметност има велику моћ да драстично промени поглед на свет, да се поиграва озбиљним стварима, да разбије неке ухоране концепте, да учини видљивим и опипљивим нешто што обично тешко можемо да искажемо. Користећи и поигравајући се AI технологијом, уметност нас подстиче да посматрамо технологију кроз критичну призму, ширећи наш имагинаријум.

У таквом духу наступа и нови трогодишњи пројекат Центра за

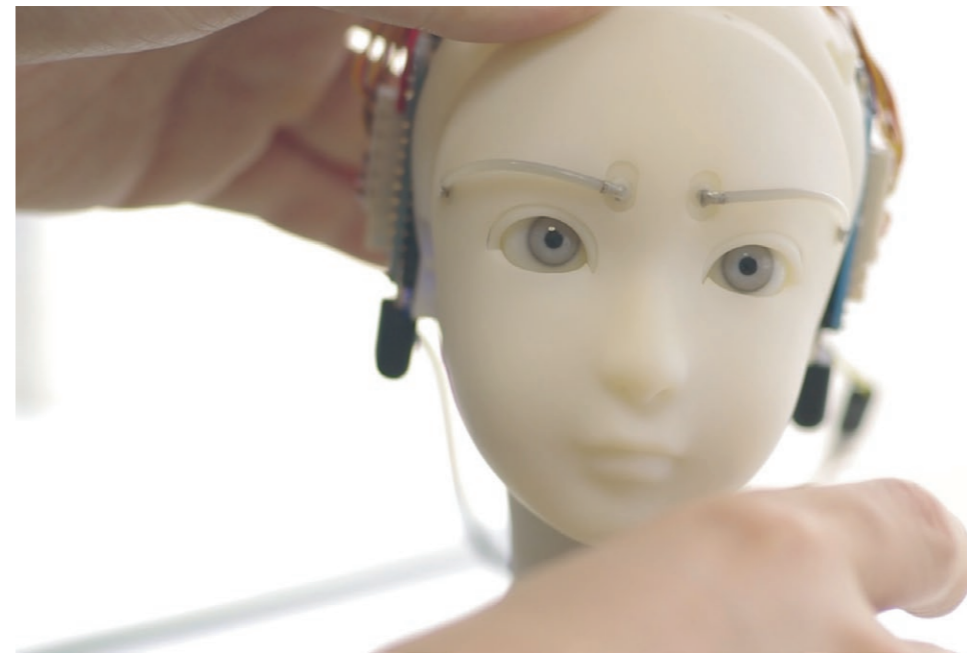

ФОТО: Ars Electronica/Takayuki Todo

промоцију науке, финансиран кроз програм Креативна Европа. Конзорцијум пројекта под називом *European ARTificial Intelligence Lab* окупља 13 различитих институција широм Европе (а једним делом и у Азији) посвећених различитим питањима у вези са уметношћу, технологијом и друштвом. Координатор пројекта је Арс електроника из Линца, једна од најпрестижнијих светских институција које се баве спојем уметности, науке, технологије и друштва. Пројекат ће кроз покретање дијалога представити визије и очекивања бодућности коју AI сублимира, као и страхове које ова технологија изазива. Пројекат се неће фокусирати на технолошки оквир, већ ће се трудити да детаљно анализира културне, филозофске, етичке, психолошке и духовне аспекте промена које AI несумњиво доноси. Обиман програм са преко 200 разноврсних активности пројекта *European ARTificial Intelligence Lab* обухвата изложбе, радионице, конференције, предавања, перформансе, концерте, менторски рад и резиденције. У средишту идеје је подстицање интердисциплинарне сарадње, транснационалне мобилности и културне размене, повезивање уметника са истраживачким установама и научницима, у покушају да се премости јаз када су у питању друштвена и политичка питања

условљена огромним технолошким променама.

Морамо бити свесни да живимо у кључном тренутку када велике компаније улажу невероватне ресурсе у домен вештачке интелигенције док ова област није спутана било каквим регулативама. Надамо се да ћемо кроз овај пројекат помоћи да се осмисли неки трећи пут, између утопијских и дистопијских визија, где ће вештачка интелигенција постати наш сарадник, саборац и друг, а не нужно слуга или владар. Заједно ћемо отворити дијалог о механизмима које ми као грађани имамо на располагању како бисмо утицали на промене које из основа мењају наша друштва и живот као такав. Кроз овај пројекат покушаћемо да едукујемо грађане да буду отворени ка новим технологијама, а да са друге стране критички посматрају и промишљају ове иновације. Заједнички циљ је да целокупну заједницу укључимо у процес одлучивања о развоју и будућим тенденцијама технологије, науке и културе. —(E)

Аутор је савешник у сектору за међународну сарадњу ЦПН-а и истраживач сарадник у Инстиштуу за нуклеарне науке Винча.

Финална конференција Re@WBC пројекта у Београду

ТЕКСТ:
Катарина Анђелковић

У ЗГРАДИ РЕКТОРАТА Универзитета у Београду, 10. септембра одржана је финална конференција пројекта *Enhancement of HE research potential contributing to further growth of the WB region – Re@WBC*, који је кофинансиран кроз програм Ерасмус+ а координиран од стране Универзитета у Нишу. Конференцију су отворили су ректорка проф. др Иванка Поповић и државни секретар у Министарству просвете, науке и технолошког развоја проф др. Виктор Недовић.

Re@WBC се бавио унапређењем положаја високошколских установа на Западном Балкану али и јачањем улоге самих истраживача. До финалне конференције, поред Универзитета у Нишу који је ознаку *HR Excellence in Research* добио пре почетка пројекта, ову ознаку добили и крагујевачки и новосадски Универзитет, Универзитет у Источном Сарајеву и Универзитет „Исмаил Ђемали“ из Валоне. ЦПН је у овом пројекту био лидер радног пакета који се односио на дисеминацију пројектних резултата. —(E)

Ауторка је сарадница Сектора за међународну сарадњу ЦПН-а.